Timo Ojala
Hovioikeudenneuvos, Osastonjohtaja
Helsingin hovioikeus
Salmisaarenranta 7 I
00181 Helsinki
tel. 02956 40501
email. timo.j.ojala@oikeus.fi

LAUSUNTO

30.3.2016

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: Kansalaisaloite lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusasteikkojen koventamisesta (KAA 3/2015 vp); ja
Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 7 §:n muuttamisesta (LA 21/2015 vp)

1. Aluksi

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt lausuntoani kansalaisaloitteesta (KAA 3/2015 vp), jossa esitetään ensinnäkin törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistuksen korottamista kahdeksi vuodeksi vankeutta ja toiseksi esitetään, että seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta (RL 20 luku 8 a §), lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin (RL 20 luku 8 b §), sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen (RL 20 luku 8 c §), sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen (RL 17 luku 18 §) ja sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito (RL 17 luku 19 §) koskevien rangaistussäännösten kohdalla vähimmäisrangaistus korotettaisiin neljäksi kuukaudeksi vankeutta.

Lakialoitteessa (LA 21/2015 vp) on kansalaisaloitetta vastaavasti esitetty, että törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistus korotettaisiin kahdeksi vuodeksi vankeutta.

Näiden aloitteiden johdosta lausun seuraavan.

2. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten yleisyys

Viranomaisten tietoon tulleiden seksuaalirikosten lukumäärät ovat lisääntyneet koko 2000-luvun. Yleisin lapsiin kohdistuva seksuaalirikos on rikosilmoitusten ja

tuomioistuintilastojen perusteella lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen jälkeen törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Muita lakialoitteessa todettuja rikoksia esiintyy huomattavasti vähemmän. Seuraavassa vuoden 2015 tilastojen perusteella rikosilmoitusten sekä käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien ratkaisujen lukumäärät[1]:

Vuosi 2015	**Rikosilmoitukset**	**Käräjäoikeudet**	**Hovioikeudet**
RL 20 luku 6 § Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	880	270	52
RL 20 luku 7 § Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	294	165	79
RL 20 luku 8 a § Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta	43	1	0
RL 20 luku 8 b § Lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin	73	19	0
RL 20 luku 8 c § Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen	0	0	0
RL 17 luku 18 § Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen	128	20	0
RL 17 luku 19 § Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito	189	11	0

Tarkasteltaessa taulukossa mainittujen rikosten lukumäärien kehitystä koko 2000-luvun valossa voidaan havaita, että rikosten lukumäärät ovat olleet kasvussa. Esimerkiksi lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä tuomittujen rangaistusten perusteella oli käräjäoikeuksissa vuonna 2000 yhteensä 82, kun määrä vuonna 2015 oli 270. Lukumäärät ovat vuosina 2000 – 2013 vaihdelleet 82 – 272 tuomion välillä. Vastaavasti törkeitä lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä oli vuonna 2000 yhteensä 10 ja vuonna 2015 puolestaan 165. Lukumäärät ovat vuosina 2000 – 2013 vaihdelleet 10 – 87 tuomion välillä.[2]

[1] Rikosilmoituksia koskevat tiedot on saatu poliisin tilastopalvelusta ja tuomioistuinten tiedot tuomioistuinten raportointi ja tilastointijärjestelmästä (DW). DW:n tilastoihin liittyy epävarmuuksia, jos tapauksessa on ollut vakavampia rikosnimikkeitä. Tästä syystä tuomioistuinten ratkaisujen lukumäärät ovat suuntaa antavia.

[2] Tiedot ovat Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin julkaisusta ”Seuraamusjärjestelmä 2014” Katsauksia 5/2015.

3. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten sääntelyn kokonaisuus

Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten suojeltava oikeushyvä on lapsen terveys. Lapsi ei ole nuoren ikänsä vuoksi kykenevä päättämään omasta seksuaalisesta käyttäytymisestään ja näennäisesti vapaaehtoisesti tapahtuneet lapsiin kohdistuvat seksuaaliset teot ovat vahingollisia lapsen terveyden ja psykososiaalisen kehityksen kannalta. Muilla kuin lapsiin kohdistuvilla seksuaalirikoksilla suojellaan puolestaan seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Rikoslain 17 luvun säännöksillä suojellaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tulee muodostaa looginen sääntelykokonaisuus siten, että kaikki lasten terveyden kannalta vahingollinen seksuaalinen toiminta tulee olla rangaistavaa ja rangaistusasteikkojen tulee olla oikeudenmukaiset teon vahingollisuuteen ja moitittavuuteen nähden. Rikoslain 20 luvun 6 §:n mukaisen lapsen seksuaalisen hyväksikäytön soveltamisala on laaja ja se kattaa laajasti teot, joissa lapseen kohdistetaan seksuaalisena pidettävä tai teko tai lapsi muutoin on osana seksuaalista toimintaa. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja sen törkeän tekomuodon rangaistusasteikot ovat suomalaisessa rangaistussääntelyssä ankarat. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön rangaistus vankeutta vähintään 4 kuukautta ja enintään 4 vuotta on asteikko, jota tavanomaisesti muissa rikostyypeissä käytetään törkeän tekomuodon rangaistusasteikkona. Törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön asteikko 1 vuosi – 10 vuotta on rangaistusasteikkona laaja ja sama kuin esimerkiksi törkeässä pahoinpitelyssä. Törkeän raiskauksen kohdalla on käytössä ankarampi asteikko eli vankeutta vähintään kaksi vuotta ja enintään 10 vuotta.

Kansalaisaloitteessa mainitut rikoslain 20 luvun 8 a – c §:n mukaiset rikokset laajentavat rangaistavana pidettävän käyttäytymisen alaa ja näissä rangaistussäännöksissä on säädetty rangaistavaksi käyttäytymistä, joka ei täytä ankaramman rangaistussäännöksen tunnusmerkistöä. Tämä on perusteltua lasten terveyden suojelun kannalta, mutta samalla kysymys on teoista, joita ei voida pitää yhtä vakavina kuin rikoslain 20 luvun 6 tai 7 §:n mukaisia rikoksia. Näistä syistä näiden muiden kansalaisaloitteessa mainittujen rikosten kohdalla rangaistusasteikko on joko sakko – 1 vuosi vankeutta tai sakko – 2 vuotta vankeutta. Tässä yhteydessä on vertailun vuoksi todettava, että esimerkiksi pahoinpitelyn rangaistusasteikko on myös sakko – 2 vuotta vankeutta.

Tavanomaisin lapsiin kohdistuva seksuaalirikos on lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai sen törkeä tekomuoto. Näiden kahden rikostyypin rangaistusasteikot ovat laajat ja mahdollistavat kulloiseenkin tekoon nähden oikeudenmukaisen rangaistuksen määräämisen. Laajat rangaistusasteikot mahdollistavat tunnusmerkistöjen laajan soveltamisen ja erilaisten tekojen piirteiden huomioon ottamisen rangaistusta määrättäessä. Seksuaalinen ahdistelu (RL 20 luku 5 a §) on myös tullut uutena rangaistussäännöksenä voimaan 1.9.2014 ja oikeuskäytännössä on havaittavissa, että erityisesti julkisella paikalla alle 16-vuotiaisiin lapsiin kohdistuneiden niin sanottujen puristelutapausten kohdalla rajanvetoa joudutaan käymään sen suhteen, soveltuuko tapaukseen rikoslain 20 luvun 6 §:n mukainen lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä

koskeva säännös vai onko tekoa pidettävä rikoslain 20 luvun 5 a §:n mukaisena seksuaalisena ahdisteluna.[3] Seksuaalisen ahdistelun rangaistusasteikko on sakko tai enintään 6 kuukautta vankeutta.

Voimassa oleva rangaistussääntely muodostaa loogisen kokonaisuuden ja tekojen piirteet on otettu huomioon rangaistusasteikoissa.

4. Rikosrekisteritiedot ja lasten parissa työskenteleminen

Kansalaisaloitteessa on yhtenä perusteena rikoslain 20 luvun 8 a – c §:n sekä rikoslain 17 luvun 18 ja 19 §:n rangaistusasteikkojen korottamiselle esitetty, että näissä rikoksissa rangaistusasteikko mahdollistaa sakkorangaistuksen tuomitsemisen eikä teosta jää merkintää rikosrekisteriin. Tämä mahdollistaa kansalaisaloitteen mukaan tekijän hakeutumisen työskentelemään lasten parissa.

Lasten kanssa työskentelevien tai lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä säädetään laeissa lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä ja lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä. Työnantajalla on tietyin edellytyksin velvollisuus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi ja vapaaehtoisen toiminnan järjestäjällä on oikeus pyytää rikosrekisteriote.

Rikosrekisteriin merkitään rikosrekisterilain 2 §:n mukaan muun muassa vankeusrangaistukset, mutta ei sakkorangaistuksia. Lasten parissa työskentelevien kohdalla työnantajan tai vapaaehtoisen toiminnan järjestäjän tulee pyytää nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriote. Rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa on erityinen säännös, josta ilmenee ne rikokset ja niistä tuomittavat rangaistukset, joita koskevat tiedot lasten parissa työskentelevien tai vapaaehtoisten rikosrekisteriotteeseen merkitään. Säännös on sisällöltään seuraava:

Rikosrekisterilaki 6 § 2 momentti

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 2 §:ssä tarkoitettua tehtävää varten. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla hänet on tuomittu rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä tarkoitetusta sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasta teosta, rikoslain 20 luvussa tarkoitetusta seksuaalirikoksesta[4], 21 luvun 1 §:n nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta tai 6 §:n nojalla törkeästä pahoinpitelystä, 25 luvun 3 §:n nojalla ihmiskaupasta tai 3 a §:n nojalla törkeästä ihmiskaupasta, 31 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ryöstöstä taikka 50 luvussa tarkoitetuista huumausainerikoksista. Otteeseen merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla hänet on ennen edellä mainittujen lainkohtien voimaantuloa voimassa olleiden säännösten nojalla tuomittu edellä mainittua tekoa vastaavasta rikoksesta. Lisäksi otteeseen merkitään tiedot rikoslain 17

[3] Ajalla 1.9.2014 – 31.1.2016 seksuaalisesta ahdistelusta on tehty yhteensä 409 rikosilmoitusta ja samalla ajalla käräjäoikeudet ovat antaneet 8 tuomiota seksuaalisesta ahdistelusta.
[4] Alleviivaukset allekirjoittaneen.

luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä, 20 luvussa taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetuista rikoksista tuomituista sakoista, jotka on rekisteröity sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sakkorekisteriin. (28.2.2014/149) [HE 149/2013]

Kuten edellä mainitusta rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentista suoraan ilmenee, rikosrekisteriotteeseen merkitään myös sakkorangaistukset niistä rikoksista, joita lakialoitteessa (KAA 3/2015 vp) mainitaan. Näin ollen työnantaja tai vapaaehtoistoiminnan järjestäjä saa tiedon seksuaalirikoksista tai rikoslain 17 luvun 18 ja 19 §:n nojalla tuomituista sakkorangaistuksista. Kansalaisaloitteessa mainituista rikoksista tuomittu sakkorangaistus näkyy lasten parissa työskentelemään hakeutuvien pyytämässä rikosrekisterissä eikä sakkorangaistus kansalaisaloitteessa todetulla tavalla mahdollista henkilöiden hakeutumista ”puhtain paperein” työskentelemään lasten parissa.

Johtopäätöksenä totean, että tieto kaikista rikoslain 20 luvun mukaisista seksuaalirikoksista ja myös rikoslain 17 luvun 18 ja 19 §:n mukaisista rikoksista välittyy lasten parissa työskentelemään hakeutuvan henkilön työnantajalle, vaikka työtä hakeva henkilö olisi tuomittu sakkorangaistukseen.

5. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä ja sen törkeässä tekomuodossa teon kohteena tulee olla ensinnäkin alle 16-vuotias (perhepiirissä alle 18-vuotias) lapsi ja kysymys tulee olla seksuaalisesta teosta tai törkeässä tekomuodossa sukupuoliyhteydestä taikka seksuaalisesta teosta tietyin teon kohteena olevaa lasta, teon laatua tai tekijää koskevin lisäedellytyksin. Lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä rangaistusasteikko on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Törkeässä tekomuodossa rangaistusasteikko on puolestaan vankeutta vähintään vuosi ja enintään kymmenen vuotta.

Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö pitää sisällään ensinnäkin sukupuoliyhteyden käsittävät teot. Tilanteissa, joissa teko käsittää sukupuoliyhteyden ja teko muutoinkin täyttää törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön, tuomittava rangaistus on lähtökohtaisesti kaksi vuotta tai sitä pidempi vankeusrangaistus. Rangaistukseen vaikuttaa sukupuoliyhteyksien lukumäärä sekä tekijän ja teon kohteena olevan lapsen välinen ikäero ja mikä on tekijän ja teon kohteena olevan lapsen välisen suhteen laatu. Jos tekijänä on lapsen vanhempi ja sukupuoliyhteyksiä on useita, vankeusrangaistus on useita vuosia vankeutta. Korkein oikeus on esimerkiksi ratkaisussaan KKO 2014:48 tuominnut lapsen isän kolmen vuoden vankeusrangaistukseen, kun tämä oli kosketellut 3-vuotiasta tytärtään sukuelimen ja peräaukon alueelta ja saanut tämän koskettelemaan kädellään ja suullaan isän sukuelintä. Kysymys oli noin puolen vuoden ajanjaksolle ajoittuneista teoista ja yksittäisiä hyväksikäyttökertoja oli ollut useita.

Yksittäistapauksissa käräjäoikeuden tai hovioikeuden tuomitsema rangaistus on voinut olla alle 2 vuotta vankeutta, vaikka teko on sisältänyt sukupuoliyhteyden ja tekoa on

pidetty törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä. Yksittäistapauksissa voi olla käsillä sellaisia seikkoja, jotka ovat johtaneet tavanomaista lievemmän rangaistuksen määräämiseen. Tuomioistuinten rangaistuskäytännön mukaan tavanomainen rangaistus sukupuoliyhteyden käsittävissä törkeissä tekomuodoissa on kuitenkin vähintään kahden vuoden vankeusrangaistus. Sukupuoliyhteyden käsittävät törkeät lapsen seksuaaliset hyväksikäytöt ovat lapsen terveyden kannalta erityisen haitallisia. Näistä syistä törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön rangaistuskäytäntö on sukupuoliyhteyden käsittävissä teoissa ankarampi kuin teoissa, joissa tekotapana ovat muut seksuaaliset teot kuin sukupuoliyhteys. Törkeän tekomuodon voimassa oleva rangaistusasteikko mahdollistaa teon erilaisten piirteiden huomioon ottamisen.

Sukupuoliyhteyden käsittävissä tekotavoissa rangaistukseen voivat vaikuttaa myös raiskausta koskevassa sääntelyssä tapahtuneet muutokset. Rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momenttia muutettiin 1.6.2011 voimaan tulleella lailla siten, että esimerkiksi tiedottomassa tilassa olevaan henkilöön kohdistuva sukupuoliyhteys arvioidaan raiskauksena ja lisäksi 1.9.2014 voimaan tulleen törkeän raiskauksen muutoksen jälkeen alle 18-vuotiaaseen kohdistuva raiskaus arvioidaan lähtökohtaisesti törkeänä raiskauksena. Näiden muutosten jälkeen lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa tulee aikaisempaa useimmin arvioitavaksi, täyttääkö teko sukupuoliyhteyden käsittävissä tilanteissa myös esimerkiksi raiskauksen tunnusmerkistön. Jos nukkuvaan lapseen kohdistuva teko pitää sisällään muun seksuaalisen teon kuin sukupuoliyhteyden, sovellettavaksi voi tulla lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tai sen törkeän tekomuodon ohella pakottaminen seksuaaliseen tekoon (ks. KKO 2010:52 ja KKO 2015:50). Raiskausta ja pakottamista seksuaaliseen tekoon koskevassa sääntelyssä tapahtuneet muutokset vaikuttavat ankaroittavasti myös lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistuskäytäntöön. Katson, että vähimmäisrangaistuksen korottamiseen ei ole tarvetta sukupuoliyhteyden käsittävässä törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevassa tekomuodossa.

Sukupuoliyhteyden lisäksi törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä pidetään myös muita lapsiin kohdistuvia seksuaalisia tekoja, jos kohteena on lapsi, jolle rikos iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa, rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla tai rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi ja jos teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Muiden kuin sukupuoliyhteyden käsittävien seksuaalisten tekojen osalta törkeän tekomuodon ankaroittamisperusteen täyttyminen ei ole, nöyryyttävää tekotapaa lukuun ottamatta sidoksissa siihen, minkälainen seksuaalinen teko kulloinkin on kysymyksessä. Ankaroittamisperuste täyttyy siis tapauksessa, jossa lapsen vanhempi tai muutoin hänelle läheinen henkilö yhdenkin kerran vaikkapa seksuaalisesti olennaisella tavalla koskettelee lasta. Lapsen läheisen henkilön tekoja myös varsin helposti pidetään kokonaisuutena arvostellen törkeinä, joten myöskään näiden muiden tekotapojen osalta vähimmäisrangaistusta ei ole tekojen laaja vaihtelu huomioon ottaen syytä korottaa. Oikeuskäytännön perusteella on myös selvää, että tuomittava rangaistus ankaroituu sen perusteella, miten paljon yksittäisiä seksuaalisia tekoja rikos käsittää, minkälaisia seksuaaliset teot ovat laadultaan, miten pitkä

tekoaika on kysymyksessä ja mikä on tekijän ja teon kohteena olevan lapsen välinen ikäero sekä heidän välisen suhteen läheisyys (ks. myös KKO 2011:102, kohta 20).

Kansalaisaloitteessa ja lakialoitteessa on esitetty, että törkeän tekomuodon rangaistusasteikko kaikissa tilanteissa olisi vähintään kaksi vuotta vankeutta. Tällaista kaikkia törkeän tekomuodon tekotapoja koskevaa uudistusta en pidä tarkoituksenmukaisena. Sukupuoliyhteyden käsittävissä teoissa tuomittava rangaistus on tavanomaisesti vähintään kaksi vuotta vankeutta. Muiden seksuaalisten tekojen kohdalla teot voivat vaihdella laadultaan ja moitittavuudeltaan huomattavasti toisistaan ja tämä puoltaa sitä, että törkeän tekomuodon rangaistusasteikko on laaja ja vähimmäisrangaistus on yksi vuosi vankeutta. Törkeän tekomuodon rangaistusasteikon vähimmäisrangaistuksen korottaminen kahteen vuoteen vankeutta edellyttäisi tunnusmerkistön sisällön laajempaa tarkastelua ja sen arviointia, mitä tekoja pidetään törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä. Voimassa olevat lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöt ja rangaistusasteikot muodostavat myös toisiinsa nähden johdonmukaisen kokonaisuuden. Näillä perusteilla katson, että tarvetta törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistuksen korottamiseen ehdotetulla tavalla ei ole.

6. Muut kansalaisaloitteessa mainitut rikokset

Rikoslain 20 luvun 8 a ja 8 c §:n mukaisten tekojen rangaistusasteikko on sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain 20 luvun 8 b §:n mukaisessa houkuttelurikoksessa rangaistusasteikko on sakko tai enintään yksi vuosi vankeutta. Vastaavalla tavalla rikoslain 17 luvun 18 §:n mukaisen sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämisessä rangaistusasteikko on sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta ja rikoslain 17 luvun 19 §:n mukaisessa kuvan hallussapitoa koskevassa rikoksessa sakko tai enintään vuosi vankeutta.

Kansalaisaloitteessa mainituissa rikoslain 20 luvun 8a – 8c §:n mukaisissa teoissa on kysymys ensinnäkin siitä, että tietynlaiset teot on säädetty rangaistavaksi, vaikka teko ei vielä täyttäisi lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä tai rangaistavuus on haluttu säätää koskemaan myös jo 16 vuotta täyttäneitä, mutta alle 18-vuotiaita. Seksuaalipalvelujen ostamisessa nuorelta koskevan rangaistussäännöksen osalta on esimerkiksi todettava, että jos teon kohteena on alle 16-vuotias lapsi, tekoon soveltuu lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä tai sen törkeää tekomuotoa koskeva säännös. Itsenäistä merkitystä rikoslain 20 luvun 8 a §:n säännöksellä on tilanteissa, joissa asianomistaja on yli 16-vuotias, mutta alle 18 vuotta.

Houkuttelurikosta (ns. grooming) koskevan rikoslain 20 luvun 8 b §:n sääntelyn osalta on puolestaan otettava huomioon se, että kysymys on eräänlaisesta valmistelurikoksesta ja siten yritysvaihetta aikaisemman vaiheen toiminnasta. Suomalaisessa oikeuskäytännössä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö täyttyy usein jo seksuaalissävytteisten puheiden perusteella, joten jos tällaiseen houkutteluun sisältyy tapaamisehdotuksen lisäksi muuta toimintaa, kuten seksuaalissävytteisiä puheita tai jo fyysistä tapaamista, kysymys on usein lapsen seksuaalisen hyväksikäyttörikoksen täyttyneestä tekomuodosta.

Lasta koskevan esityksen seuraamisen (RL 20 luku 8 c §) osalta on todettava, että vuoden 2015 aikana tällaisia rikoksia ei ole rikosilmoitusten joukossa yhtään. Tämä johtuu nähdäkseni siitä, että tavanomaisesti mitään reaaliaikaista seuraamismahdollisuutta ei ole käsillä ja jos samassa fyysisessä tilassa lapsen hyväksikäyttöä seuraa jokin ulkopuolinen henkilö, varsin usein kysymys on rikoskumppanuudesta ja tämä seuraaja tuomitaan tekijä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai sen törkeästä tekomuodosta. Puolestaan niissä tilanteissa, joissa hyväksikäyttötilanteesta laaditaan jokin tallenne ja sitä levitetään jälkikäteen, tekoa arvioidaan tallenteen katselijan kannalta rikoslain 17 luvun 19 §:n säännöksen perusteella.

Edellä olen todennut, että näiden muiden kansalaisaloitteessa mainittujen rikosten kohdalla tekoa varsin usein arvioidaan rikoslain 20 luvun 6 §:n mukaisena lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä tai rikoslain 20 luvun 7 §:n mukaisena törkeänä tekomuotona. Niissä tilanteissa, kun nämä muut rikokset täyttyvät itsenäisinä tekoina, ne ovat moitittavuudeltaan vähemmän vakavia kuin ankarammin rangaistavat seksuaalirikokset ja perusteltua on, että niiden kohdalla myös rangaistusasteikot ovat lievempiä kuin vakavammissa rikoksissa. Myös näiden muiden kansalaisaloitteessa todettujen rikosten kohdalla tuomittu rangaistus riippumatta siitä, onko rangaistus sakkoa tai vankeutta, merkitään rikosrekisteriin silloin, kun rikosrekisteriotetta tarvitaan lasten kanssa työskentelevän henkilön rekrytoinnin yhteydessä. Näillä perusteilla katson, että tarvetta näiden muiden kansalaisaloitteessa mainittujen rikosten vähimmäisrangaistusten korottamiseen ehdotetulla tavalla ei ole.

7. Lopuksi

Seksuaalirikoksia koskevaa sääntelyä on viime vuosina muutettu useita kertoja ja lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia uudistettiin laajasti viimeksi vuonna 2011. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tunnusmerkistöt ja rangaistusasteikot muodostavat tällä hetkellä loogisen ja koherentin kokonaisuuden eikä nyt ole tarvetta muuttaa yksittäisen tai yksittäisten rikosten rangaistusasteikkoja. Rangaistusasteikkojen uudistaminen edellyttäisi myös tunnusmerkistöjen sisällön arviointia ja eri vaihtoehtojen laaja-alaista pohtimista. Tällainen tarkastelu voi tulla ajankohtaiseksi, jos seksuaalirikosten rangaistuksia esimerkiksi vireillä olevan oikeustajua koskevan tutkimuksen jälkeen arvioidaan laajemminkin uudelleen. Katson, että kansalaisaloitteessa tai lakialoitteessa esitetyt muutokset eivät ole tarpeellisia.

Hovioikeudenneuvos
OTL, VT Timo Ojala